

ČESKÁ MEZIVÁLEČNÁ POEZIE

- časopisy a noviny

- zanikly časopisy Čas (*Hereben, Masaryk*), Osvěta, Světozor, Moderní revue
- vzniklo: Šaldův zápisník, Kritický měsíčník (Černý), časopisy Tvorba (*Šalda, Fučík*), Kmen, Literární noviny
- zůstal Lumír
- Lidové noviny (zal. koncem 19. st. v Brně) - liberální
- Právo lidu - sociální demokracie
- týdeník Přítomnost (K.&J. Čapek, Poláček, Těsnohlídek, Peroutka)
- spisovatelé starších generací - Krásnohorská, Holeček, Heyduk, Rais, Stašek, Neumann
- **1929** do čela KSČ Gottwald (vliv SSSR) - na protest se postavili Seifert, Vančura, Olbracht, Neumann (pak se do KSČ vrátil), ...

Proletářská poezie

Stanislav Kostka Neumann (1875 - 1947)

- po válce vstupuje do polit. života (levicově orientován i po 1929)
- 20. léta - ve službách levice - **prol. poez.** - literatura nemá pobavit, ale hlavně vychovávat k boji za lepší společnost a agitovat
 - Rudé zpěvy - inspirace Majakovským
- 30. léta - návrat k **milostné lyrice** - Láska
 - politická lyrika - Srdce a mračna
 - Sonáta horizontálního života - španělská občanská válka
 - b. *Starí dělníci* - reakce na Halasovu báseň Staré ženy
 - Bezedný rok - reakce na mnichovskou dohodu (1938)

Jiří Wolker (1900 - 1924)

- umírá mlád na tuberkulózu - konec prolet. umění (dále se formuje poetismus)
- pocházel z Prostějova, moravská tematika; přítel K. Biebla; Devětsil
- nejvýznamnější představitel proletářské poezie - stat' Proletářské umění
- Host do domu - *Pokora* (úvod)
 - *Svatodušní svátky* - student daleko od domova, touha být s rodinou a překonat stesk
 - *Žně, Poštovní schránka, Okno, Kamna* - obyčejné věci
 - *Svatý kopeček* - insp. apollinairovským pásmem - polytematičnost, logická výstavba
 - název podle kopečku u Olomouce
 - vzpomínka na přátele; víra v budoucnost (komunismus)
- Těžká hodina - *Těžká hodina* - pocit nedokončené přeměny z dítěte na dospělého; zrod nového, ještě nedokonalého člověka
 - *Balada o snu* - výzva k projevení citů, nebát se obětí, člověk se musí odhodlat
 - *Balada o nenarozeném dítěti* - potrat kvůli chudobě
 - *Balada o očích topičových*
 - *Moře* - pocit marnosti, básník hledá a nenachází; je-li součástí kolektivu, je mu lépe
- **drama** - Hrob - motiv nemoci (tuberkulóza)
- **próza** (pohádky) - O milionáři, který ukradl slunce

Josef Hora (1891 - 1945)

- naroz. na Roudnicku (symbol Čech); žil pouze s matkou, v dětství byl ustrkovaný - citlivý k ponižování, soc. citění; vystudoval práva
- žurnalista (Právo lidu, Rudé právo), 1929 se vzepřel a odešel do Českého slova; próza i poezie (lyrika), překlady básní z rj
- 20. léta - **proletářská poezie** (není pro Horu hlavní)
 - Strom v květu - počátky tvorby ovlivněny civilizmem a impresionizmem, bohaté metafory
 - Pracující den - zamyšlení nad osudy dělníků; sociální humanismus; naléhavost, mluví přímo ke čtenáři
 - *Dělnická madona* - obyčejná žena, motivy náboženství; naděje v lepší svět pro naše děti
 - *Moře* - pocit dálky vyvolává vzpomínky na domov
 - Struny ve větru - motivy cesty (hodně cestoval - Itálie, SSSR) a času; počátky přechodu k poetismu
 - *Čas, bratr mého srdce* - pomíjivost, konec lidského života; neúprosné plynutí krutého času beze slitování
- **konec 30. let** - reaguje na nebezpečí fašismu, motivy domova a češství
 - Domov - *Zpěv rodné zemi* - připomíná pohromy, i přes všechny útoky se naše země vždy ubránila a po všech utrpeních rozkvétá

- Jan houslista - básnická skladba členěná na 60 částí; vlastenectví
 - ¹⁾ Houslový virtuos odchází do ciziny, kde je lepší situace. ²⁾ Je sice úspěšný, ale i přes nebezpečí se vrací domů, aby pomohl svému národu. ³⁾ Motiv rozptýlení do světa, v Čechách jsme ale ukotveni.
 - „Komu jste housle moje hrály?“
- Máchovské variace - nesmrtelnost čl. spočívá v nepomíjivosti zanechaného díla; inspirace Karlem Hynkem
- Zahrada Popelčína - úvahy o životě a smrti

Poetismus

- typický český směr charakteristický pro poezii
- vznikl v polovině 20. let v prostředí Devětsilu jako reakce na proletářskou poezii - výchova a uvědomění nedůležitosti, člověk má svých starostí dost potřebuje se odreagovat - „umění žít a užívat“
- zakladatelé a teoretici: V. Nezval, Karel Teige
- životní radost, krásy světa, poezie pro všech 5 smyslů; asociativní spojení, volné řazení představ; představivost a vnímavost; podnětění čtenářovy fantazie; obdiv k technice, radost z tvorby; náměty jsou obyčejné a náhodné jevy, všední věci; cílem je umět zobrazit cokoliv zajímavou formou
- hlavní díla: Na vlnách TSF (Seifert); Podivuhodný kouzelník (Nezval)
- výtvarné umění: K. Teige, Josef Šíma, Jindřich Štýrský; propojení poezie a výtvarného umění

Vítězslav Nezval (1900 - 1958)

- člen Devětsilu; pocházel z Třebíčska, studoval práva v Brně a filozofii v Praze, vstoupil do KSČ, v 50. letech se však těžko vyrovnával s omezeními pro literaturu - rozporuplný
- ve 30. letech propaguje surrealismus, překládá z fr. (A. Breton) - ovlivnil mladou generaci
- koncem 30. let ukončil svou sur. orientaci z ideol. důvodů; pochybnosti vůči Sov. svazu (čistky)
- po válce se tajně vrací k surrealismu (autoři chtěli navázat na předvál. tvorbu); vede hektický život → infarkt
- převládá poezie; prozaické pokusy a úpravy div. her
- Most - prvotina; obs. různorodé básně; různé vzory a inspirace; obrazy Brna a Prahy
- **poetismus** - Pantomima (sborník) - okouzlení poetizmem („první kniha poetismu“)
 - drobné hříčky a scénky; cirkusové prostředí (*Klaun*)
 - *Papoušek na motocyklu*; *Abeceda*
 - *Podivuhodný kouzelník* - zařazen i do jiné sbírky (Básně noci)
 - bás. autportrét; přesvědčení o moci a síle poezie, které přirovnává k moci kouzelníka (ustavičná proměna); revoluční motiv
- Básně noci - inspirace apollinairovským pásmem
 - obs. několik rozsáhlejších polytematických básní, *Podivuhodný kouzelník*, doplňující básně
 - *Akrobat* - o smyslu a postavení poezie ve světě; autorovo osobní vyznání (autobiogr. motivy)
 - *Edison* - postava Edisona je oslavou tvořivé práce potřebné k vývoji, protikladem je prázdný a požívačným svět hazardních hráčů
 - problém smyslu života, téma sebevraždy; touha po cestování, pocit uspokojení
 - v refrénu kontrasty (dne a noci, záře a temna, hazardního hráče a samovraha)
 - *Signál času* - navazuje na b. Edison
- Sbohem a šáteček - básnický deník z cesty po Itálii
- **surrealismus** - řetězce volných představ z podvědomí; psychoanalýza
 - Žena v množném čísle - ojedinělost ženské krásy
 - *Košile*
 - Absolutní hrobař
 - Žena v množném čísle, Praha s prsty deště - sbírky básní
- 52 hořkých balad věčného studenta Roberta Davida - villonské balady (8 až 12 veršů do sloky a doslov (poslání) o polovinu kratší, opakuje se poslední verš sloky (refrén))
 - *O naději v lidské zmoudření* - refrén „a lidem otevrou se oči“
 - sociální, revoluční téma
 - vydal anonymně, protože současně vydával i sur. díla
- Matka naděje - *Až budeš staříčká* - obavy o život matky (jeho matka byla nemocná), strach o domov a rodinu, o vlast
- Pět minut za městem - různorodé básně, pásma; motivy zklamání, rozčarování a událostí (mnichovská dohoda - přestěhování ostatků K.H. Máchy); vlastenectví
 - *Švábi* - obraz Němců - rozlézají se všude
- přebásnění *Manon Lescaut* (autorem A.F. Prévost-18.st.)

Jaroslav Seifert (1901 - 1986)

- nositel Nobelovy ceny (1984)
- pochází ze Žižkova (obj. se v díle); po 1.sv.v. ideály a naděje, vstoupil do KSČ, 1929 se rozešel s KSČ (Gottwald)
- dominanty v díle: Praha, rodná země a domov, matka (jistota a zázemí), milostné motivy
- lyrik, bez dějového zázemí; v mezivál. obd. poezie zpěvná, melodická, půvabná a sugestivní
- **prol. poezie**
 - Město v slzách - *Děti z předměstí* - prol. poezie; obraz naděje, revoluční ladění, sociální tematika
 - v závěrečné básni vystupňování, naléhavost
 - příznačný optimismus (revoluci nevidí jako boj, ale jako slavnost)
- Samá láska - doznívání prolet. motivů, počátek poetismu; slovní hříčky a grafické úpravy
- **poetismus**
 - po cestách do Francie a SSSR - Na vlnách TSF - *Svatební cesta; Moře; Útěcha*; (TSF - bezdrátová telegrafie)
 - grafická úprava - K.Teige
 - Slavík zpívá špatně - narážka na fr. autora pro jeho optimismus, život není úplně jednoduchý a bezstarostný
 - Poštovní holub - plynutí času, rozporuplné pocity; melodické, zpěvné verše
 - sílí milostné motivy, obrazy matky a domova:
 - Jablko z klína - *Maminčino zátiší* - obraz domova, plynutí času, nenávratnost dětství
 - Ruce Venušiny
 - Jaro, sbohem - obraz dětství, vzpomínky i na otce
 - *Píseň* - lásku k ženě přirovnává k lásce k domovu
 - **válečné období** - motiv vlasti
 - Zhasněte světla (1938) - *Píseň o rodné zemi* - motiv vlasti, láska k domovu; domov - jistota, člověk se tam vrací
 - hořkost a zklamání nad mnichovskou dohodou; kontrast pocitů (odhodlání bojovat a úzkost z mobilizace)
 - Světlem oděná (1940) - námětem Praha, symbol Čech
 - zkáza a ničení, atmosféra za protektorátu; svou zemi neopustí; stále je „plamének naděje“
 - Kamenný most (1944) - motiv Prahy; připomíná významné osoby
 - Vějíř Boženy Němcové - připomíná známé osobnosti z českých dějin; obraz života Boženy
 - Přilba hlíny - sonety na T.G.M., Pražské povstání

Konstantin Biebl (1898 - 1951)

- nedok. studia medicíny; bojoval na Balkáně, zajali ho, ale unikl; ke konci života spáchal sebevraždu
- Věrný hlas - věnuje příteli J.Wolkerovi, stejné ladění jako jeho verše (všední věci)
 - vztah ke švadleně, která má těžký život
- **poetismus**
 - Zlatými řetězy - hrátky s jazykem
 - Zloděj z Bagdádu - vzpomínky na Jugoslávii
 - S lodí, jež dováží čaj a kávu - hravé verše
 - *Orient* - okouzlení Orientem
 - Nový Ikaros - Apollinairovské pásmo, volný verš; jistota, dynamická skladba
 - 4 oddíly - klíčová témata: ¹⁾ smrt, ²⁾ válečná zla, ³⁾ vzpomínky na cestování, ⁴⁾ milostné motivy,
 - inspirace antickými bájemi; volné asociace (blízko Nezvalovi)
- **surrealismus** - Zrcadlo noci - dílo zrozené z básnickovy vleklé krize
- Bez obav - různorodé básně z let 1940-50

František Halas (1901 - 1949)

- z dělnické rodiny v Brně; s Bedřichem Václavkem (Devětsil) redigoval Pásmo a sborník Fronta
- převažuje meditativní, reflexivní úvahová lyrika; smysl života, skepse, cit, smrt, disharmonie, ironie, drsnost - typické
- Sepie - melancholie, hořkost
- Kohout plaší smrt - nutí k zamyšlení; smysl života, smrti; „Nečekám na nikoho a přec se dívám na dveře“
 - *Verše* - protiklady a kontrasty
 - *Ze dna* - rozporuplné pocity, zvláštní obrazy, smutek a lítost
- Tvář - oceněna státní cenou
 - *Doznání* - různorodé pocity, láska; opakování
 - *Hřbitov* - vědomí konečnosti a smrti; oxymoron (spojení slov opačného významu)
 - *Vlna* - různorodé pocity, touha něčeho dosáhnout; dram. začátek, pak zvolnění

- skladba Staré ženy - obraz staré ženy, motiv očí, rukou, ...
 - řetězce metafor, smutek nad stárnutím, bezútěšnost a osamělost; velmi sugestivní
 - nelíbila se S.K.Neumannovi - vytvořil polemicky zaměřenou báseň Staří dělníci
- přechod do společensko - historické roviny, proti fašismu
 - Dokořán - různorodé básně; reflexivní lyrika, obraz španělské občanské války
 - *Podzim* - přír. lyrika; vrací se zpět do dětství, bída
 - Torzo naděje - věnoval F.X.Šaldovi (ten rok předtím zemřel)
 - básnický deník roku 1938 - střídání nálad a atmosféry; kontrast naděje a beznaděje po Mnichovu
 - *Praze* - květen 1938 - poprvé mobilizace
 - obraz bezprostředně hrozícího nebezpečí, touha bojovat; historie
 - *Zpěv úzkosti* - 29.zář 1938 - mnichovská dohoda
 - zklamání nad tím, že Francie a Anglie přistoupily na mnichovskou dohodu; připomínka fr. revolučních tradic
 - pocity lidí; b. končí výzvou, jiskrou naděje
 - *Mobilizace* - zpočátku nadšení, pak zklamání mnichovské dohodě, ale stále jiskra naděje
- Naše paní Božena Němcová - cyklus básní ke 120. výročí narození B.N.
- Ladění - básně z let 1937-41; krása českého jazyka pro dětského čtenáře
 - *Mlýnek*
- A co básník (1957) - přemýšlení, pochybnosti nad komunistickým pučem v roce 1948 → kritizován

Vladimír Holan (1905 - 1980)

- osobitý, stojí stranou všech proudů; do literatury vstupuje později
- těžká, nesrozumitelná poezie; reflexivní a meditativní poezie - smysl lidského života
- měl filozofii, že věci poznáváme jenom povrchně, poznání se pouze přibližuje jejich podstatě. Ve svých básních se snažil dostat věcem pod kůži.
- zajímavá slova a slovní spojení
- Vanutí, Kameni, přicházíš - 30. léta (počátky); přírodní a erotické motivy
 - *Předjaří*
 - *Jaro*
- Havraním brkem (shrnutí) - sbírka Září - *Noc z Iliady* - mobilizace; poezie je najednou srozumitelná a konkrétní
 - *Odpověď Francii*
- epická tvorba - počátkem 40. let
 - Tereška Planetová - lyricko-epický příběh; 2 dějové linie
 - jeden rámcový příběh, autor v něm vystupuje jako vypravěč. Setkává se se starým venkovským lékařem, který mu vypráví svůj životní příběh. Lékař kdysi potkal Terešku a nikdy jí neřekl, že jí miluje. Když blesk zapálil grunt, otec zemřel a jeho sestra se utopila, odešel z kraje. Po 30ti letech se lékař vrací, ale o Terešce zde už nikdo nic neví.
 - prvky nahodilosti, osudovosti, lítost nad tím, co pomijí nebo co člověk nestihl
- Příběhy - soubor všech jeho epických básní

Vilém Závada (1905 - 1982)

- Ostravsko; první sbírky pesimistické
- Panychida - pesimismus - ztráta otce, chudoba na Ostravsku
- Siréna - doba hospodářská krize, bída a těžký život
- Cesta pěšky - *Cesta Pěšky* - nejistota, úzkost a ohrožení, potom tu beznaděj překonává - oporu najde v rodném kraji; na konci jiskřička naděje
- Hradní věž (vál. poezie) - obavy o budoucnost země

Jan Zahradníček (1905 - 1960)

- katolický autor; poch. z Třebíčska
- zpočátku motivy tragické a pesimistické - úraz páteře v dětství
- v různých podobách vyjadřuje vztah k Bohu
- v 50. letech vězněn a krátce nato umírá
- Jeřáby - přírodní motivy, nepřilíš pesimistické
 - oslovuje ho Bůh, v závěru smíření
 - *Korouhve* (1940) - motiv Země - matky; myšlenka naděje - vzkříšení Krista

František Hrubín (1910 - 1971)

- v předvál. období poezie (hl. lyrika); po válce také próza a drama, tvorba pro děti
- blízký vztah ke kraji (Praha (nar.), Posázaví (dět.), Třeboňsko (po vál.)) - častý motiv
- pravidelné, melodické verše - lyrické, někdy milostné
- Zpíváno z dálky - mil. lyrika
- Krásná po chudobě
- **60. léta** - Romance pro křídlovku - lyricko-epická skladba
- zkouší různé druhy veršů a bás. forem, experimentuje
- během válečných let silí motiv lásky k vlasti

Jiří Orten (1919 - 1941)

- Žid; vl. jm. Ohrenstein; 1939 vyloučen z dramatické konzervatoře; 1941 sražen německou sanitkou a umírá
- první verše připomínají Wolkerovu tvorbu
- Čítanka jaro - optimismus, krásný svět, návrat do dětství
- narůstají motivy nejistoty a obav; publikoval pod pseudonymy
 - Modrá, Žlutá, Červená kniha - deník ve formě tří knih - obs. poznámky a všechny básně
 - Cesta k mrazu - reakce na 39. rok
 - Ohnice
 - Elegie - *Sedmá elegie* - forma dopisu Karin Michaleisové, kterou miloval; pocity, prožitky, zamýšlí se nad svou láskou a životem, ohlíží se do minulosti, vzpomínky na mládí
 - nevěří v Boha ani v odpuštění, cítí se osamocený

Sled směrů :

proletářská poezie - 20. léta

poetismus (insp. avantgardou) - 20. léta

surrealismus - 30. léta

reakce na nebezpečí války - konec 30. let